

מרץ 2023

יוזמות פורום האקלים הישראלי

פורום האקלים הישראלי, יוזמתו של נשיא המדינה יצחק הרצוג, הוא שיתוף פעולה ראשון מסוגו במציאות הישראלית בין כוחות מהחברה האזרחית, האקדמיה, הממשלה, הכנסת, השלטון המקומי, גורמים מהמערכת הכלכלית ומשדה התרבות, התקשורת והרוח.

הפורום, שבראשו עומד ד"ר דב חנין, הושק בחודש ינואר השנה ופועל בחסות בית הנשיא. מטרתו העיקרית היא לסייע בצמצום הפערים שבין היעדים האקלימיים הגלובליים לבין היעדים שנקבעו בישראל בתחומים האקלימיים. זאת, באמצעות עידוד מגוון גדול של יוזמות בכל תחומי החיים הרלוונטיים למשבר האקלים – הן בהיבט הפחתת הפליטות והן בהיבט ההיערכות לחיים בעידן של שינויי אקלים. מטרתן של היוזמות היא להביא לשינויי מדיניות ולתרום לשינוי במציאות.

בחודשים האחרונים פעלו במסגרת הפורום שמונה אשכולות, המאגדים עיסוק בנושאים השונים המשיקים למשבר האקלים. כל אשכול מובל ע"י מספר חברי וחברות פורום שמונו לכך, העוסקים בנושאי האשכול במסגרת פעילותם היומיומית. במסגרת מפגשי האשכולות, נסקרו תחומי התוכן השונים וזהו כיווני פעולה רלוונטיים ובעלי אימפקט עבור הפורום.

כתוצאה מפעילות זו גיבשו משתתפי ומשתתפות הפורום יוזמות קונקרטיות במגוון נושאים. במקביל ליוזמות שגובשו במסגרת האשכולות, גובשו גם יוזמות בהיבטים סביבתיים-חברתיים, במסגרת קבוצות עבודה של ארגונים לשינוי חברתי במהלך שהובל ע"י מרכז השל לקיימות, ארגון שתיל ומרכז אדווה.

גיבושן של היוזמות פותח שלב חדש בפעילות פורום האקלים, שיתמקד בקידום היוזמות במטרה להופכן לשינויי מדיניות בפועל. זאת, באמצעות בניית תוכנית פעולה פרלמנטרית לתמיכה ביוזמה, קידום חשיפה תקשורתית ועבודה מול הדרגים המקצועיים והפוליטיים.

להלן תיאור תמציתי של היוזמות שהוגשו במסגרת הפורום.

לכל שאלה בנושא היוזמות ופעילות פורום האקלים הישראלי ניתן ליצור קשר עם ד"ר זהר ברמן, מנהלת הפורום, במייל: climate@president.gov.il.

אסטרטגיית הפעולה של פורום האקלים הישראלי נגזרת משני יעדים:

1. **אפחות (מיטיגציה):** קידום של צעדי מדיניות מגוונים שיביאו לצמצום פליטות גזי החממה בישראל בהתאמה ליעד ההפחתה העולמי שהוסכם בסעיף 22 להסכם האקלים של גלוגו.
2. **היערכות לחיים בעידן של שינויי אקלים (אדפטציה):** ישראל והאזור כולו נחשבים למרחב שהינו פגיע במיוחד להשלכותיו של משבר האקלים. לפי ההערכות, שינויי האקלים יביאו לשלוש מגמות עיקריות שיורגשו היטב בישראל, הכוללות: טמפרטורות גבוהות; גלי חום ממושכים, תדירים ועוצמתיים; ואירועי גשם קיצוניים. לפיכך, מקדם הפורום פעולות היערכות ברמה הלאומית והמקומית לשינויי האקלים הצפויים לנו.

אנרגיה

כדי לעמוד ביעדים שהגדירה ישראל לצמצום הפליטות, יש להגדיל משמעותית את היקף הייצור של אנרגיות מתחדשות. זאת, תוך מעבר למשק אנרגיה מבוזר, הכולל ייצור אנרגיה סולארית באזורי הצריכה, בדגש על מרחבים מבונים. בכך טמונה גם הזדמנות לשחקנים שונים כגון רשויות מקומיות והתושבים עצמם להפוך ליצרנים ואף למחלקים, מה שסייע בניצול השטחים הבנויים והימנעות מפגיעה משמעותית בשטחים הפתוחים.

במקביל יש לקדם מגוון צעדים לחסכון ולהתייעלות באנרגיה.

משק האנרגיה הדרוש לנו מחייב, לפיכך, גם חשיבה חדשה על היבט תמחור החשמל, ויצירת מודל מקיים הלוקח בחשבון את כלל העלויות החיצוניות ברכישת חשמל והכללתן במחיר הסופי.

פורום האקלים פועל לקידום היקף הייצור של אנרגיות מתחדשות ומשק אנרגיה מבוזר בשני אפיקי פעולה: מדיניות ורגולציה, והדגמה והנעת תהליכים מעשיים בשטח. בפרט, היוזמות המוצעות במסגרת אשכול האנרגיה של פורום האקלים מקדמות מענים להיבטים שונים אלו של משק האנרגיה העתידי הנדרש למדינת ישראל – ייצור אנרגיה מתחדשת ומבוזרת בשטחים הבנויים ובאזורי הביקוש, תוך שילוב אוכלוסיות רחבות כשחקנים פעילים במשק האנרגיה, קידום רגולציה לרשתות חשמל מקומיות (מיקרוגריד) ושינוי כלכלי להכללת העלויות החיצוניות בהחלטות משקיות לרכישת חשמל.

1. **יצירת מיקרוגריד אזורי בישראל: אילת אילות כמקרה בוחן.** מובילים: דורית בנט (אילת-אילות אנרגיה מתחדשת, dorit@eilateilot.org), איתן פרנס (איגוד חברות האנרגיה המתחדשת, eitan@greenrg.org.il)

קידום מודל מבוזר של ניהול הרשת – מיקרוגרידים - תוך התבססות על ייצור מקומי, פתרונות אגירה ושילוב רשויות מקומיות בשוק החשמל, כדי לצמצם את התלות בפיתוח תשתיות וקווי הולכה, למקסם ייצור מקומי של אנרגיה ממקורות מתחדשים ולהפחית פליטות. ביוזמה זו איזור אילת-אילות יכול לשמש פיילוט, במטרה להראות שניהול מערכת חשמל אזורית הוא אפשרי.

2. **חישוב מחודש של עלויות האנרגיה המתחדשת למול מקורות אנרגיה פוסיליים.** מובילים: ד"ר יונתן אייקנבאום (גרינפיס, jaikhenb@greenpeace.org), אלון סגל (NZO, alosegall@gmail.com)
- כלכלת אנרגיה היא נושא מרכזי ומרכזי בקבלת החלטות, בעיקר לאור השינוי הצפוי בשוק החשמל בישראל, במסגרתו חברת ניהול המערכת תחליט באופן דינמי על מקור רכישת החשמל לפי המחיר הזול ביותר. במסגרת יוזמה זו, ההחלטה על רכישת חשמל תיקח בחשבון גם את העלות החיצונית של ייצור חשמל מדלקים פוסיליים, דבר שכיום איננו מחושב ומביא לתיעדוף מקורות אלה על פני אנרגיה ממקורות מתחדשים. צעד זה, המחויב כלכלית וסביבתית, ימנע תיעודף לייצור חשמל מדלקים פוסיליים, המהווה גורם מרכזי בפליטות גזי החממה.

3. **אנרגיה קהילתית בבתים משותפים**. מובילות: חכ"ל יעל כהן פארן, עינת דטנר (הפורום הישראלי לאנרגיה, YaelParan@gmail.com, einat.datner@gmail.com)
המיזם עוסק בקהילות אנרגיה וייצור אנרגיה ע"י אזרחים, לאור העובדה שרוב אזרחי ישראל מתגוררים בבתים משותפים. למרות שבבתים פרטיים יש התקדמות גדולה בהתקנת פאנלים סולריים, בבתים משותפים, נכון להיום, אין התקנות כלל למרות פוטנציאל של 27%. בבניינים משותפים יש תנאים ייחודיים שמקשים על התקנה של פאנלים – מימון, הסכמה של הדיירים וכו'. המיקוד של היוזמה הוא להבין איך ניתן לפתור בעיה זו. גם אם נממש רק 10% מהפוטנציאל ההשפעה תהיה גדולה מאד ומכאן חשיבות המיזם.
4. **מיזם סעידי אלחרומי**. מובילים: יוסי אברמוביץ (ערבה פאוור קומפני, Yosef@energyglobal.com), מיכה פרייס (מיזם סעידי אלחרומי, michaaprice@gmail.com), אמאל אבו אלקום (מיזם סעידי אלחרומי amal22abo@gmail.com)
מיזם סעידי אלחרומי מגדיר מחדש את זכויות הגישה לאנרגיה בחברה הערבית בישראל, במטרה להביא להגדלת ההשתתפות של המגזר הערבי בייצור אנרגיות מתחדשות על התועלות הכלכליות, התעסוקתיות והחברתיות הכרוכות בכך. המיזם פועל גם להטמעת מערכות אנרגיה סולארית במוסדות חינוך בכפרים הלא מוכרים, במקום המערכות המזהמות הפועלות שם כעת. המיזם פועל גם לטפל בחוסר החיבור לתשתיות סניטציה באזורים אלו ע"י שימוש במערכות מט"ש מבזרות הפועלות על אנרגיה סולארית.
5. **הפיכת ישראל למרכז מצוינות עולמי בתחום האגרי סולארי**. מוביל: איתן פרנס (איגוד חברות האנרגיה המתחדשת, eitan@greenrg.org.il) ישראל מצטיינת בקלינטק ובטכנולוגיות אנרגיה סולארית ובתחום החדשנות בחקלאות. השילוב של שני אלו יכול לסייע רבות בהתמודדות ישראל עם משבר האקלים. האגרי סולארי יכול לחזק את ביטחון המזון בישראל, להגן על החקלאות ועל החקלאי, לחזק את הביטחון האנרגטי של ישראל ולהפחית פליטות גזי חממה. החדשנות שתיווצר תוכל להפוך את ישראל למרכז מצוינות עולמי בתחום. אולם, קיימים חילוקי דעות בין משרדי ממשלה שונים כיצד יש לקדם את התחום האגרי סולארי. לכן, יש להקים מטה בין-משרדי על מנת לייצר תוכנית לאומית לקידום התחום בישראל. המטה יפעל, בין היתר, להסרת חסמים ליישום התוכנית, לתיאום בין-משרדי ולמעקב אחר התקדמות התחום. במסגרת המטה יוקם מרכז ידע בינ"ל שיפעל לשיתופי מידע בין גופי המחקר בעולם שעוסקים בתחום. המרכז יעסוק גם בקידום תקינה בינ"ל לתחום ויצירת כלים לעידוד הביקוש לתנובה אגרי סולארית.
6. **קידום אקוסיסטם הקליימטק הישראלי** מוביל: גיל שאקי (רשות החדשנות לשעבר, gil@innovalue.co.il, [Capital Nature](http://CapitalNature.com), [InnoValue](http://InnoValue.com))
תחום הקליימטק, המורכב מענפים מרכזיים בכלכלה העולמית, נמצא בצמיחה ומהווה הזדמנות ליצירת מנועי צמיחה חדשים במשק. במקביל, יישום טכנולוגיות חדשניות יסייע לישראל בהתמודדות עם אתגרי משבר האקלים ועמידה במחויבויותיה להפחתת פליטות. עם זאת, התחום מאופיין באתגרים ייחודיים אשר גורמים לכך שזמן ההגעה לשוק של טכנולוגיות חדשניות הינו ארוך ושההשקעות הנדרשות לשם כך הינן גבוהות, מה שמקשה על חברות להצליח לשרוד את הדרך הארוכה עד למסחור משמעותי. מרבית האתגרים שאינם מקבלים כיום מענה מצויים בשלבי הצמיחה המוקדמת, בהם הסתיים שלב הפיתוח, לחברה כבר קיים מוצר עובד האתגר העיקרי הניצב בפניה הוא לייצר מכירות. לממשלה תפקיד מרכזי בפיתוח אקוסיסטם הקליימטק הישראלי, בסיוע לחברות בהתמודדות עם האתגרים ובמיצוי ההזדמנות למדינת ישראל. מטרת היוזמה היא פיתוח אקוסיסטם הקליימטק הישראלי הצפוי להקנות לישראל תועלות כלכליות (מנועי צמיחה חדשים), סביבתיות (יישום בישראל), חברתיות (שילוב אוכלוסיות נוספות בתעשייה עתירת ידע, פעילות בפריפריה) ומדיניות (תרומה חיובית של ישראל לעולם, שת"פ אזורי) משמעותיות בעשורים הקרובים.

דיור והמרחב העירוני

המרחב העירוני כולל בתוכו היבטים רבים המושפעים ומשפיעים הן על היקף הפליטות והן על היכולת להיערך לשינויי האקלים, למשל בתחומים כגון תנועה, ניהול נגר, אנרגיה, בנייה והתחדשות עירונית. רוב אזרחי המדינה חיים כיום בערים, ועד שנת 2050 היקף המתגוררים בערים בישראל צפוי לעמוד על 90% ואף יותר. לפיכך ברור כי לנעשה בזירה זו השפעה מכרעת על התמודדותה של ישראל עם משבר האקלים ועל חייהם של רוב תושבי המדינה בעידן של שינויי אקלים.

במסגרת אשכול המרחב העירוני של פורום האקלים מושם דגש על שתי זירות פעולה: הזירה הלאומית, בדגש על תוכניות בינוי ודיור המקודמות ע"י השלטון המרכזי, והזירה המקומית, בדגש על הסביבה העירונית ועל אופיו של המרחב הציבורי.

בפועל היוזמות מתמקדות בתחום המדיניות והרגולציה, על מנת לייצר השפעה רוחבית על הנעשה ותוך שימת דגש על מקומן של אוכלוסיות פגיעות במרקם העירוני. עם זאת, ניתן לתרגם את היוזמות גם לפיילוטים מקומיים על מנת לבחון את ההשפעה שלהן ולייצר סיפורי הצלחה.

7. הולכים על זה: קידום הליכתיות בערי ישראל. מובילים: יוסי סעידוב (ברחובות שלנו, ela@miu.org.il), אלה אלכסנדר (מרחב – התנועה לעירוניות בישראל, yossisaidov@gmail.com), כיום, מרבית השטח בערי ישראל מוקדש לכלי רכב ולא לבני אדם. יוזמה זו שואפת להפוך את ערי ישראל לבטוחות, נעימות ומתעדפות הולכי רגל, ע"י שיפור ושדרוג של תשתיות הולכי הרגל בערים, לרבות: מדרכות רחבות ומוצלחות, מעברי חציה נגישים ובטוחים, רמזורים הנותנים עדיפות להולכי רגל ויצירת רצף הליכתי בטוח; מערכות חינוך במרחק הליכה סביר, מרכזים שכונתיים מקומיים העונים על צרכי התושבים ומעודדים כלכלה מקומית; ואנשים עם מוגבלויות הנעים בחופשיות, ברציפות ובביטחון על מדרכות הרחובות. היוזמה שואפת לרתום את מערכות השלטון המקומיות והלאומיות באמצעות חקיקת חוק זכויות הולכי הרגל ואכיפתו, תכנון נכון של המרחב העירוני, והיפוך הפירמידה כך שהולכי הרגל ימצאו בראש סדר העדיפויות, אחריהם תשתיות תחבורה ציבורית, מיקרו מוביליות, ורק לבסוף נהגי הרכב הפרטי.

8. עידוד הגעה ירוקה לעבודה. מובילה: סיון שמואלוביץ (15 דקות, sivan@15minutes.co.il), בישראל כמות האנשים שמשתמשים ברכב פרטי לעומת אמצעי תחבורה מקיימים (תחבורה ציבורית, אופניים, הליכה), הינו מהגבוהים בעולם המערבי. השימוש הרב ברכב פרטי מתרגם לזיהום אוויר חמור. במסגרת היוזמה נעודד שימוש באמצעי תחבורה מקיימים בהגעה לאזורי תעסוקה, זאת באמצעות חקיקת חוק "הגעה ירוקה לעבודה" שמכיל תמריצים כלכליים ליחידים ולמעסיקים לצמצום השימוש ברכבים פרטיים, הקמת מטה לאומי (פרלמנטרי/ממשלתי) ממוקד לטיפול בבעיה, פיתוח כלים לשיתוף פעולה בין הרשויות המקומיות ובין המעסיקים הגדולים במשק, הקמת מערך נתונים שיבסס את קבלת ההחלטות ועוד.

9. התאמת תוכניות מאושרות למשבר האקלים והפחתת פליטות בבנייה חדשה. מובילים: רוני ארז (מרכז השל לקיימות, rony@heschel.org.il), אלעד הוכמן (מגמה ירוקה, elad@green.org.il) תוכניות בנייה רבות אושרו ללא התייחסות למשבר האקלים או לסיכונים אקלימיים מקומיים, ואופן תכנון צפוי לטרפד את היכולת של מדינת ישראל לעמוד ביעדי צמצום הפליטות להם היא מתחייבת בפורומים בין לאומיים (למשל בשל חיוב התבססות על רכב פרטי). יוזמה זו מגבשת מנגנון ממשלתי לבחינה והתאמה אקלימית בתוכניות בינוי שאושרו זה מכבר, אך אין לגביהן התייחסות להיבטים אלו.

10. עידוד שוק הבנייה בישראל למצוינות בבנייה ירוקה ואיפוס אנרגטי. מובילות: טל מילס (המועצה לבנייה ירוקה, tal@ilgbc.org), מאיה קרבטרי (פורום ה-15, imayac@forum15.org.il) הבנייה הירוקה מהווה ערוץ מרכזי לקידום פיתוח בר קיימא בעל השפעה מיטיבה על העולם ועל בריאות ורווחת אנשים. התקן לבנייה ירוקה, כביטוי מעשי של הנושא, הוא בסיס מוצק לפיתוח של תהליכי תכנון מתקדמים ואיכותיים שמתכללים היבטים של אנרגיה, קרקע, מים, חומרי גלם, והפחתת פסולת. התקנה מחייבת בשלב זה מבנים בעלי שימוש וגודל מסוים בכל רחבי הארץ לעמידה בתקן ברמה של כוכב אחד בלבד, על מנת להנגיש את הנושא ולאפשר למידה וצמיחה של השוק. יוזמה זו שואפת ליישם

בנייה מתקדמת מעבר למתחייב בחוק: בניה מותאמת לשינויי האקלים, בנייה מאופסת אנרגיה, שמייצרת מרחבים בריאים ותומכת בסביבה העירונית.

11. השקעה ישירה בהתאמה אקלימית של מלאי הדיור הקיים. מובילים: מקס גרובמן (מרכז אדווה,

max@adva.org), ריקי בן לולו (פורום הדיור הציבורי, tootim76@gmail.com)

ביצוע התאמה מחדש (Retrofitting) של מבני דיור קיימים, פרטיים וציבוריים כאחד. התאמה כזו תכלול אלמנטים כמו הצללה, איטום ובידוד, קירור וחימום יעילים, התאמה של שטח המבנה לפאנלים סולאריים ולגידול צמחים ועוד. התאמה כזו תסייע הן במיטיגציה – הפחתת פליטות גזי חממה, והן באדפטציה – הסתגלות לתנאי האקלים המשתנים והגברת העמידות בפני אירועי מזג אוויר קיצוני.

12. דיור ציבורי/חברתי כמוביל סטנדרטים ירוקים בבנייה חדשה. מוביל: מקס גרובמן (מרכז אדווה,

max@adva.org)

בנייה ציבורית, אשר איננה כפופה לשיקולים צרים של הפקת רווחים, יכולה להוות מנוע להתמודדות עם משבר האקלים וליצירת חברה שוויונית יותר. בנייה ציבורית ירוקה וטובה המספקת מגוון פתרונות עבור אוכלוסיות מגוונות יכולה להיעשות במספר מודלים:

1. פתרונות מקומיים-קואופרטיביים

2. פתרונות מוניציפליים

3. פתרונות ממשלתיים

מודלים אלו יכולים וצריכים להיות משולבים יחד כדי לספק מענה רחב ככל הניתן.

13. התחדשות עירונית סביבתית חברתית. מוביל: מקס גרובמן (מרכז אדווה, max@adva.org)

השקעה ותכנון של המרחב העירוני כפופים כיום לשיקולי רווח. במקום זאת, מוצע להתייחס לקרקע כמשאב ציבורי שמנוהל לטובת הציבור. תוכנית ציבורית להתחדשות עירונית צריכה להיעשות באופן מושכל, לקחת בחשבון את ייחודו של כל אזור, את צרכיהם של התושבים החיים בו ואת הפערים החברתיים הקיימים בתוך הערים ובין יישוב ליישוב. לשם כך מוצע לבחון מספר צעדים, לרבות הכפפת קבלת היתרי בנייה ותוכניות פיתוח לקריטריונים אקולוגיים וחברתיים ברמת הבניין, השכונה והעיר, במנותק משיקולי כדאיות כלכלית; הובלת פרויקטים להתחדשות עירונית בידי גופים ציבוריים שאינם מוכוונים רווח, כך שדיור חדש במרכזי הערים יתווסף כדיור ציבורי וחברתי ולא כנדל"ן פרטי; ומנגנונים חלופיים לתקצוב ומימון פרויקטים להתחדשות עירונית, במטרה להחליף את המודל הדומיננטי הקיים (תמ"א 38) ולענות על הצורך הציבורי בפיתוח עירוני בר-קיימא ושוויוני.

14. בניית מתחמי דיור שמשלבים דירות בבעלות פרטית עם דיור ציבורי. מובילה: אלה פרנקל דויד

(ellafrd@gmail.com)

מתן מענה למצוקת הדיור של השכבות המוחלשות בישראל, באמצעות תמיכה ממשלתית באגודות דיור (מלכ"רים) שיבנו מתחמי דיור שמשלבים דירות בבעלות פרטית עם דיור ציבורי, בפרויקטים של פינני-בינוי. מרבית הבנייה תהיה של דירות ציבוריות קטנות בשטחן, שיאפשרו ציפוף ומתן מענה זול ומינימלי למספר רב של אנשים, תוך שמירה על מחיר שכירות נמוך ומותאם למקבלי קצבאות או למשתכרים בשכר מינימום. אגודת הדיור תקצה חלק משכר הדירה החודשי, להחזר ההלוואה מהבנק בדומה למודל הוינאי. גישה כזו תאפשר הגדלת היצע הדיור במדינת ישראל, תמנע יצירת "מובלעות עוני" בשל העירוב של אוכלוסיות חזקות ומוחלשות, ותאפשר גם מתן פתרון פינני-בינוי בפריפריה, שעד כה כמעט ולא הצליחה, חרף הכוונות המוקדמות של תמ"א 38.

15. שטחים ירוקים נגישים לכולם. מובילות: ענת אברמוב (רופאים לזכויות אדם, anat.a@phr.org.il),

אמירה עראף (אגודת הגליל, amira@gal-soc.org)

היוזמה באה לענות על הצורך בנגישות לכולם למרחב ירוק ו/או שטח פתוח עם צל (תוך מתן עדיפות לפתרונות מבוססי טבע), בתוך 10/15 דקות הליכה/רכיבה כדי לשמור על הבריאות הנפשית והגופנית. היוזמה מציעה עריכת מיפוי של השטחים הירוקים המוצללים הקיימים וגיבוש צעדים קונקרטיים לשם הגדלתם, תוך התמודדות עם החסמים התכנוניים שישנם. מוצע לעשות שימוש בתקנות ההצללה לגבי גני שעשועים ולפעול להביא לתקציב ממשלתי שיבטיח את מימושו בפועל.

16. "מודיעין אקלימי": חיזוי שיטפונות והצפות ברשויות מקומיות. מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין,

Bernadette@adamteva.org.il)

בחורפים האחרונים מדינת ישראל שילמה מחיר כבד מאד על חוסר היערכותה לשיטפונות והצפות. למרות התחזיות לריבוי אירועי גשם קיצוניים, המרכז לחיזוי שיטפונות אשר אמון על חיזוי והתרעה של אירועים אלו מתקשה לגייס תקציבים ואינו מספק התראה בזמן אמת לרשויות מקומיות, מה שמגדיל את הפער בין רשויות מקומיות חזקות (אשר נעזרות בחברות פרטיות לחיזוי אירועי קיצון) לחלשות. יוזמה זו קוראת להרחבת פעילות המרכז, תוך תקצוב והתמקצעות, כך שישפך חיזוי שיטפונות והצפות לרשויות מקומיות שמהוות את האזור המאוכלס והפגיע ביותר לאירועי קיצון, בשיתוף פעולה עם פורטל הסיכונים העירוני שמוקם במשרד להגנת הסביבה.

17. **חוסן מים אקלימי.** מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)
אירועי הגשם הקיצוניים הצפויים לנו יפגשו מרחב עירוני מבטון שלא מאפשר חלחול, וכך גשמי הברכה יהפכו לאסון מתהווה בדמות הצפות ושיטפונות מסוכנים. התעלמות ארוכת שנים הביאה את המרחב העירוני למצב מסוכן, הכולל תשתיות מוזנחות שאין ביכולתן להכיל אירועי גשם חריגים, מערכות ניקוז בלתי מספקות, שלטון מקומי שלא ערוך לנהל אירועי טבע חריגים, זיהום סביבתי אדיר והרבה מאד מים מבזבזים. לצד זאת, חלק נרחב מבארות מי התהום הינן מזוהמות, ממקורות כגון חקלאות, תעשייה או מערכת הביטחון. היוזמה תכלול בין היתר קידום יעדים אסטרטגיים לאומיים לניהול מי הנגר בישראל, קידום יישומן של תוכניות אב לניקוז עירוניות בערים בישראל, תמריצים לרשויות מקומיות, שיפוי עבור החדרת מי נגר למי תהום, והטמעת המדיניות החדשה לניהול מי נגר בתוכניות בנייה והתחדשות עירונית.

18. **ערים לקראת אפס הדברה.** מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)
כחלק מגינון עירוני ישנו שימוש רב מדי בחומרי הדברה רעילים לבני אדם ולילדים בפרט, הפוגעים בסביבה, בבע"ח ובמי התהום. במרבית הרשויות אין מדיניות סדורה של הדברה עירונית או מדיניות ברורה של משרדי הממשלה וכל קבלן גינון מרסס כרצונו. תחת משבר האקלים ההתמודדות עם עשביה במרחב העירוני תהיה מאתגרת יותר ותאלץ רשויות בהדברה מרוכזת יותר ותדירה יותר, אם יבחרו להישאר בפרדיגמת הגינון הנוכחית. יוזמה זו תקדם מעבר לגינון בר קיימא, תוך מתן אלטרנטיבות יעילות ולכלליות לריסוס, שיובילו לשיפור איכות חיי התושבים, בעלי החיים והסביבה.

19. **מדד היערכות אקלימי.** מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)
היותה של ישראל פגיעה במיוחד לשינויי האקלים וריכוזה של רוב האוכלוסייה בערים, הופכת את ההיערכות העירונית למשבר האקלים לחשובה במיוחד. על מנת לעודד רשויות מקומיות להיערך נכון ומהר לאתגרי האקלים, מוצע ליצור "מדד היערכות אקלימי" אשר יספק לתושבים מידע מקצועי באשר למוכנותה של העיר בדגש על הצפות ואיי חום עירוניים ויעודד את השלטון המרכזי והמקומי לתקצב ולתעדף פעולות היערכות, וכן יעודד הפעלת לחץ bottom up מכיוון התושבים על מקבלי החלטות ברשות.

מזון

מעבר לתזונתי הוא מהצעדים הנדרשים על פי דו"חות הפאנל הבין ממשלתי לשינויי אקלים (IPCC, 2022), הן בהיבט המיטיגציה והן בהיבט האדפטציה. מערכת המזון אחראית לחלק גדול מסך הפליטות של גזי חממה, בעיקר בשל היקף הפליטות הגדול הנובע מתעשיית המזון מן החי. מעבר לתזונה המבוססת בעיקרה על מזון מהצומח יאפשר להשיג הפחתה משמעותית של פליטות אלו.

כמו כן, מעבר לתזונה המבוססת בעיקר על קטניות, דגנים מלאים, פירות וירקות, ושיש בה פחות מוצרים מן החי, מזונות עתירי אנרגיה ומזונות אולטרה-מעובדים יבטיח גם תועלות בריאותיות וסביבתיות נוספות, יגביר ביטחון תזונתי בדגש על אוכלוסיות פגיעות ויסייע בהסתגלות למשבר האקלים, ואף נחשב לאחד מאפיקי האדפטציה בעלי סיכויי ההצלחה הגבוהים ביותר.

היבט משמעותי נוסף הקשור בתחום המזון, הן בהיבט המיטיגציה והן בהיבט האדפטציה, הינו בזבוז מזון. במצב העניינים הנוכחי, חלק גדול מהמזון המיוצר אינו נצרך ומושלך לפח, מה שכרוך בזבוז משאבים ופליטות בהיקף משמעותי. בישראל שיעור בזבוז המזון הינו נרחב במיוחד: על פי הנתונים, סך היקף אובדן המזון בישראל עומד על כ-35%. אובדן מזון גורם לנזקים כלכליים, סביבתיים וחברתיים ניכרים, בעוד שהצלת מזון מצמצמת נזקים אלו ואף טומנת בחובה יתרונות נוספים כגון ניצול יעיל של משאבי סביבה שהושקעו בייצור המזון.

פורום האקלים פועל בשני משורים אלה, ליצירת שינויי מדיניות ורגולציה מחד, וקידום יוזמות מעשיות מאידך. בפרט, היוזמות המוצעות מתמקדות בקידום נגישות רחבה למזון בריא ובר קיימא, ובפעולות להפחתה משמעותית בהיקף אובדן המזון בישראל – הן ברמה הלאומית והן ברמת השלטון המקומי.

20. **תזונה וסל מזון בריאים וברי קיימא לכל.** מובילים: ד"ר דורית אדלר, עו"ד יוסי וולפסון (הפורום הישראלי לתזונה בת-קיימא, dorit@ifsn.org.il, reyo@netvision.net.il)

קידום מדיניות ממשלתית כוללת למעבר לתזונה בריאה ובת קיימא, בעיקר תזונה מהצומח, כדרך להפחתת פליטות ולאדפטציה לשינויי האקלים, תוך השגת תועלות במישורים של ביטחון תזונתי, בריאות וסביבה. יוזמה זו כוללת גם היבטים של קידום יצירת מקצוע חדש של שפים ביתיים המוכשרים לבישול בריא, בר קיימא ומותאם תרבותית, על מנת להבטיח תזונה בריאה ובת קיימא למשפחות ולעובדים וצמצום בזבוז מזון; וכן קידום רכש מזון בריא ובר קיימא בכלל משרדי הממשלה ובגופים הציבוריים (כגון בתי חולים, בתי סוהר, מוסדות רווחה ואוניברסיטאות), ככלי לטרנספורמציה של בריאות וקיימות במערכות המזון. זאת הן בשל הפן הרגולטורי בו ניתן לפרט אילו מזונות ירכשו, ממי ירכשו ומה לא ירכשו כדי להבטיח את מכלול ההשפעות הבריאותיות והסביבתיות, והן בשל היקפי רכש המזון העצומים של גופים אלו.

21. **צמצום בזבוז מזון באמצעות תמחור על פי תאריכי תפוגה ברשתות השיווק.** מובילה: ליאת ארבל (The Natural Step ישראל, liat.arbel@thenaturalstep.co.il)

בזבוז מזון מסב נזק כלכלי וסביבתי רב. יוזמה זו מציעה פתרון דרך רשתות השיווק – באמצעות שיטת התמחור הדינמי, שבה מחיר המוצר יורד ככל שתאריך התפוגה שלו מתקרב. כך תימנע השלכה של כמויות גדולות של מזון ונוכל לצמצם את הנזקים הסביבתיים שכרוכים בכך, לצד רווחים אחרים כמו שיפור הביטחון התזונתי והקלה על יוקר המחייה.

22. **תוכנית לאומית להצלת מזון.** מובילה: רות דינמו יחזקאל (לקט ישראל, ravit@leket.org)

על פי הדוח הלאומי של לקט ישראל והמשרד להגנת הסביבה העלות הסביבתית של אובדן המזון היא 3.6 מיליארד ₪ בשנה, והוא גורם לכ- 6% מפליטות גזי החממה בשנה. הצלת מזון מצמצמת פערים של אי ביטחון תזונתי, מסייעת בניצולם היעיל של משאבי סביבה שהושקעו בייצור המזון, מצמצמת פליטת מזהמים וגזי חממה וחוסכת בעלויות טיפול במזון כפסולת. מכל שקל שמושקע בהצלת מזון ניתן להפיק מזון בשווי 4 שקלים ואף יותר ובמקביל להנות מתועלות רבות למשק בכללותו ולתרום באופן ממשי לביטחון המזון הלאומי. יוזמה זו מגבשת תוכנית כוללת להרחבת היקף הצלת המזון בישראל על מנת להרחיב את התועלות הסביבתיות, כלכליות, בריאותיות ורווחתיות העולות ממנה.

23. **הקמת שווקים מקומיים-קהילתיים למכירת תוצרת חקלאית ועודפי תוצרי חקלאות.** מובילים: מאיה דומאן (משקיעים באדמה, mayadoman@gmail.com), אבינעם אדרי (Avinoam1967@gmail.com)

במסגרת יוזמה זו מוצע להקים שווקים מקומיים-קהילתיים המבוססים על מכירה ישירה של חקלאים, בדגש על חקלאים אזוריים ואף עירוניים, ובדגש על הפריפריה החברתית-כלכלית. השווקים המקומיים-קהילתיים יעודדו מכירת של תוצרת חקלאית לצד תוצרת חקלאית מוצלת. השווקים ימוקמו באזורים המאופיינים בחוסר ביטחון תזונתי ובקרבה פיזית לשטחים חקלאיים.

24. **קידום מענה לשינוי אקלים וביטחון תזונתי ברשויות המקומיות.** מובילים: שי רילוב (רובין פוד, robinfood.org@gmail.com), שמוליק דוד (שתיל, shmulikdav@gmail.com)

במוקד יוזמה זו - הצבת יעדים מותאמים ומחייבים לרשויות מקומיות להפחתת פליטות גזי חממה בתחום המזון, ולהגברת ביטחון תזונתי לתושביה. לרשות תהיה אפשרות לבחור באיזה פעולות לנקוט כדי להגיע ליעדים, ולצורך מימוש הפעילות יקבלו הרשויות ארגזי כלים, ייעוץ, ליווי, סיוע במדידה ועוד.

שטחים פתוחים וחקלאות

המערכות האקולוגיות הטבעיות בים וביבשה, והצמחייה בפרט, הן המנגנון היעיל והגדול ביותר לספיחת פחמן. מערכות אלו הן גם כלי מרכזי בהתמודדות עם השפעות משבר האקלים, על ידי כך שהן מסייעות בהורדת טמפרטורה מקומית, במיתון שיטפונות, בתמיכה במארג אקולוגי יציב ועוד.

שירותי מערכת אלו מתקיימים כאשר המערכות הטבעיות בריאות; ואילו כאשר הן פגועות - הן יוצאות מאיזון והופכות לגורם מאיץ בתהליכי פליטת גזי חממה, איבוד פוריות הקרקע, ותהליכים נוספים. לכן שמירה ושיקום של שטחי טבע וחקלאות, בפרט למול לחצי בנייה ופיתוח, היא חשובה ביותר.

במסגרת פעילות פורום האקלים, זוהו שלושה כיווני פעולה מרכזיים המקדמים מענים רוחביים לאתגרים אלו, הכוללים הבטחת קיומם של מסדרונות אקולוגיים, שיקום הטבע בשטחים פתוחים, וקידום חקלאות משקמת.

25. קידום מסדרונות אקולוגיים בישראל. מובילים: אסף זנזורי (החברה להגנת הטבע,

dotanrottem@npa.org.il, דותן רותם (רשות הטבע והגנים, asafz@spni.org.il)

מסדרונות אקולוגיים מאפשרים לאורגניזמים ולמשאבים לנוע ולהגר במרחב, ובכך מבטיחים את תפקודן של המערכות האקולוגיות כספקיות ראשיות של שירותי מערכת לאדם, וזאת בהסתגלות לשינויי האקלים. המסדרונות מהווים לפיכך כלי תכנוני חשוב המכווין פיתוח עתידי נדרש, אולם בישראל, לאור לחצי הפיתוח, חוסר בשטחים וגורמים נוספים, קיים קושי לשמור על רציפותם של המסדרונות. יוזמה זו פועלת להסדיר את מעמדם המחייב של המסדרונות האקולוגיים ככלי תכנוני מרכזי בהתמודדות אקולוגית וכלכלית עם שינויי האקלים.

26. Rewilding - שיקום הטבע למיתון והתמודדות עם משבר האקלים. מובילות: איריס האן, ד"ר תמר

לוטנר לב (החברה להגנת הטבע, tamaral@spni.org.il, irish@spni.org.il)

יוזמה זו קוראת להתייחס לטבע כאל חלק מרכזי מהפתרון, ולקדם פתרונות מבוססי טבע שיסייעו לשקם את יכולתו לקלוט פחמן ולחזק את חוסנו, ובכך למתן את שינויי האקלים ולשפר את היערכות ישראל לאקלים המשתנה. היוזמה שמה דגש על שיקום של בתי גידול לחים שננטשו או נהרסו, במטרה ליצור רשת של אתרים שסופחים פחמן ומחזקים את החוסן של המערכת האקולוגית, את המגוון הביולוגי ומעניקים תועלות נוספות לאדם ולקהילה (הצללה, ייצוב קרקע, נופש ופנאי ועוד).

27. חקלאות משקמת. מובילים: ערן אטינגר (סמנכ"ל משרד החקלאות לשעבר, Eran406@gmail.com),

ד"ר איתמר גלזר (מכון וולקני, glazerit@volcani.agri.gov.il)

משבר האקלים מביא לאיומים על הקרקע לרבות הידלדלות הקרקע, סחף, המלחה ונוזקים נוספים. יוזמה זו תקדם מנגנונים ליישום ממשקי חקלאות משקמת שיסייעו בשימור הקרקע, בקליטת פחמן ובקידום ביטחון תזונתי, לרבות תמריצים לחקלאים, הדרכה, מו"פ ועוד.

כלכלה ירוקה, אכיפה ומעבר צודק

התמודדות אפקטיבית עם משבר האקלים מחייבת שינוי כללי המשחק.

הרגולציה ככלל, והרגולציה הכלכלית בפרט חייבת להתאים עצמה לאתגרים שמציב בפנינו משבר האקלים, לתמרץ את היציאה מדלקים פוסיליים ולמנוע המשך השקעות בתעשיות מזהמות. כיום, חרף מחויבות להפחתת פליטות, לרבות הצהרות מתוקשרות של בנקים ומוסדות פיננסיים בעולם, אנו עדים למגמה הפוכה; עליה מתמדת בכמות פליטות גזי החממה, המשך מימון לוביסטים הפועלים להכחשת הסכנה המידית ולדחיית כל פעילות רגולטורית שנועדה להתמודד עמה. המסקנה המתבקשת היא, כי קיים צורך משמעותי בשינוי מפת המיסוי והתמריצים, כך שיעלו בקנה אחד עם יעדי הפחתת פליטות גזי החממה.

אשכול כלכלה ירוקה מקדם יוזמות שעניינן קידום שינויים אלו, בשני צירים:

צמצום השפעות שליליות מניעת השקעת כספי ציבור בדלקים פוסיליים, תיקון חוק החברות כך שתכלית החברה תורחב מעבר להשאת רווחים ותכלול חובת התחשבות במדדים אקלימיים. עוד יקודמו רגולציות להפגמת עלויות חיצוניות ועידוד פעולות כלכליות מקיימות, בין היתר באמצעות תקציב קיימות למימון המעבר לפיתוח בר קיימא, ויצירת אזורי פיתוח אקלימיים.

בנוסף, פועלת במסגרת האשכול קבוצת עבודה ייעודית שמטרתה גיבוש ידע והמלצות מדיניות בנושא מעבר צודק לתעסוקה ירוקה.

28. **תכלית החברה, פרשנות והתאמות רגולטוריות להתמודדות עם משבר האקלים.** מובילה: עו"ד אורלי

אהרוני (פורום כסף נקי, orly@aho-law.co.il)

למגזר הפיננסי, תפקיד קריטי בהתמודדות עם משבר האקלים. היוזמה שואפת להבנות התאמות ברגולציה הקיימת, בחוק החברות ובחקיקה כלכלית נוספת, לטובת ראייה הוליסטית המחברת בין הצורך להיערך למשבר האקלים, לבין התמריצים הרגולטוריים הקיימים בתחום הפיננסי. בין היתר, שואפת היוזמה להגדיר את תכלית החברה ככוללת, מעבר להשאת רווחים, התחשבות בסיכונים אקלים.

29. **רפורמה במערך האכיפה הסביבתית בישראל.** מובילים: פרופ' אורן פרו (אוניברסיטת בר אילן,

oren.perez@biu.ac.il), ד"ר חנן מנדל (הקריה האקדמית אונו, mandelh@gmail.com), הקליניקה לרגולציה סביבתית.

ישראל ניצבת בפני שורה של אתגרי אכיפה במישור הסביבתי – החל מעבירות שנוגעות לפסולת וכלה בזיהום תעשייתי. משבר האקלים מחייב היערכות חדשה שתאפשר למשרד להגניס להתמודד עם עבירות סביבתיות מדור חדש בעלות אופי כלכלי, למשל: תרמיות שנוגעות לעסקאות קיזוז פחמן או מצגי ESG כוזבים. מערך האכיפה הנוכחי שכולל את יחידות האכיפה במשרד, המערך הפרקליטי שתומך בו ובתי המשפט אינו מצליח לעמוד במשימה. יוזמה זו מציעה לבצע רפורמת עומק במערך האכיפה שתאפשר לו להתמודד עם האתגרים הסביבתיים שמדינת ישראל תתמודד איתם במאה ה-21, בפרט נוכח משבר האקלים. רפורמה זו מורכבת משינוי התשתית המוסדית של האכיפה הסביבתית לרבות הקמתן של יחידות ייעודיות במשרד, בפרקליטות ובבתי המשפט.

30. **ביקורת מוסדית על הצעת חוק האקלים.** מובילים: פרופ' אורן פרו (אוניברסיטת בר אילן,

oren.perez@biu.ac.il), נועם קציר (noam.katzir@mail.huji.ac.il), הקליניקה לרגולציה סביבתית.

הצעת חוק האקלים שאושרה בקריאה טרומית בכנסת הקודמת עתידה לחזור לשולחן הדיונים בכנסת הנוכחית. יוזמה זו מציעה ביקורת והצעות לשינוי של הצעת החוק הנוכחית על סמך ניתוח בינלאומי השוואתי. המבנה המוסדי עליו מבוססת ההצעה הקודמת סובל ממספר כשלים שעלולים לפגוע ביכולת של החוק להגשים את יעדיו. יש חשיבות להציג את הכשלים האלה בפני מקבלי ההחלטות קודם לדיון העתידי בהצעת החוק.

31. **הסתת השקעות של כספי ציבור.** מובילה: נגה לבציון נדן ([Greeneye Value²](http://Greeneye_Value2)),

noga@greeneye.co.il)

למדינת ישראל יש כספים רבים אשר מנוהלים עבור הציבור לטווח הארוך כדוגמת האפורטופוס הכללי, ביטוח לאומי ועוד. יוזמה זו תגבש מנגנון להטמעה של פרמטרים המתייחסים לשינוי אקלים בניהול ההשקעות הללו, הן מתוך הבנת החשיבות שבניהול סיכונים פיננסיים וניצול הזדמנויות, והן לאור ההיבט הערכי-מהותי של השקעה בעתידנו ובעתיד ילדינו.

32. **כניסה ירוקה לעולם העבודה ותעשיות חדשות.** מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה,

meitalpeleg@gmail.com)

משרות ירוקות הן משרות שיש להן השפעה ישירה וחיובית על כדור הארץ. תעסוקה ירוקה עוסקת בכלל המקצועות המקדמים איכות חיים ובכך מקצועות חברתיים. מקצועות אלו בעלי השפעה ישירה וחיובית על איכות החיים בישראל והם קריטיים למימוש עקרון המעבר הצודק. היוזמה עוסקת בכלל מסלולי הקריירה הירוקים אותם ניתן לייצר, עבור אלו הנכנסים לראשונה לעולם העבודה. יוזמה זו כוללת התייחסות לעבודה מועדפת, הכשרות מקצועיות ואקדמיה.

33. **שיפור תנאי ההעסקה בתעסוקה ירוקה קיימת.** מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה,

meitalpeleg@gmail.com)

יוזמת זו מתייחסת אל מקצועות דלי פחמן המהווים תעסוקה ירוקה, גם אם לרוב אינם נקראים כך ובתוכם: חינוך, סיעוד וטיפול, עבודה סוציאלית, תחבורה ציבורית ושיטור ואכיפה. היוזמה מציעה

דרכים קונקרטיות לשיפור תנאי ההעסקה במקצועות אלו, כך שמספר העובדים בהם יגדל והתועלות החברתיות והסביבתיות בהתאמה.

34. **הסבה הוגנת מתעשיות מזהמות.** מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה, meitalpeleg@gmail.com)

יוזמה זו עוסקת במנגנוני הפיצוי וההסבה עבור אלו אשר עתידים לאבד את עבודתם כתוצאה מהמעבר לכלכלה דלת פחמן ובהתאמה סגירת מפעלים ותעשיות מזהמות. היוזמה מציעה אפשרויות להסבת תמהיל העיסוק של מפעלים מזהמים במטרה לצמצם את מספר המפוטרים, מנגנוני פיצוי כלכלי עבור המפוטרים, מנגנוני הבטחת הכנסה לתקופת המעבר, ואפשרויות ההסבה תואמות גיל וסטטוס תעסוקתי.

35. **מודל פיננסי למימון פיתוח בר קיימא.** מובילים: פרופ' יהודה כהנא (YKcenter, Kahane@ykcenter.org), ד"ר משה ברקת (SDGIsrael, mosb443@gmail.com)

חברות המייצרות ערך מוסף סביבתי או חברתי אינן מתוגמלות, בעוד אלה הפוגעות בסביבה והחברה, עושות זאת בקלות יתרה. היעדים לפיתוח בר קיימא (SDGs) מהווים מודל מוסכם המציין קירוב יחסי להתחשבות באותן החצנות כלכליות. לו חברות יוכלו להיות מתוגמלות על ידי המדינה בתמריצים עבור קידום היעדים, וממוסות כאשר הן פוגעות בקידום היעדים, המדינה תוכל להאיץ קידום של היעדים. לפיכך מוצע כי המדינה תייצר "תקציב קיימות" שמטרתו לממן פרויקטים העולים בקנה אחד עם היעדים לפיתוח בר-קיימא, ומסגרת תואמת יעדים להערכת פרויקטים בעלי השפעות חיוביות ושליליות. התקציב ייוצר משילוב של אגרות חוב, פנסיה לדורות הבאים, ויצירת מקומות עבודה חדשים.

36. **איזורי פיתוח אקלימיים.** מוביל: ד"ר רם פישמן (אוניברסיטת תל אביב, ramf@tauex.tau.ac.il)

כדי לרתום את החדשנות הישראלית לטובת ההתמודדות עם משבר האקלים, יש צורך ביצירת סביבה שתיוצר תמריצים חזקים לצמצום פליטות ותאפשר נסיונות ויישום של רעיונות ויוזמות שונות על ידי יזמים, הן בסקטור המסחרי והן בסקטור הציבורי. היוזמה תגבש תנאים נועזים למו"פ וחדשנות בהיקף גיאוגרפי מוגבל למספר קטן של רשויות מקומיות שיכללו הן ערים והן מועצות איזוריות, ויקראו איזורי פיתוח אקלימיים.

חינוך וקהילה

אחד מהאתגרים המרכזיים הנוגעים במשבר האקלים ומשפיעים על יכולתנו להתמודד איתו הינו פער עמוק של ידע והבנה אודות המשבר בקרב הציבור, מילדים ועד מבוגרים. בהיעדר ידע, מודעות והבנה של הקשר בין המשבר לגורמים לו ולפעולות שיכולות לפתור אותו, התוצאה היא בורות, הכחשה ואדישות.

קידום ידע, הבנה והנעה לפעולה בקרב הציבור, לרבות בקרב אוכלוסיות ייחודיות ובקרב אנשי מקצוע רלוונטיים, דורשים פעולות מורכבות המערבות גופים מרכזיים ובהם מערכת החינוך הפורמלית, מוסדות להשכלה גבוהה ומכללות להכשרת מורים, כמו גם פעילות בקרב מערכות קהילתיות בלתי פורמליות.

במסגרת פעילות אשכול החינוך בפורום האקלים גובשו יוזמות המכוונות למוסדות מרכזיים אלו ולמערכות הבלתי פורמליות על מנת לייצר השפעה רוחבית בזירה זו, תוך חלוקה לארבעה תחומים: השכלה גבוהה, חינוך פורמלי, חינוך בלתי פורמלי וקהילות. נוסף על יוזמות המקדמות באופן ישיר חינוך ורכישת ידע, גובשו יוזמות העוסקות גם בהתנהלותם ואופיים של מוסדות אלו בראי משבר האקלים.

השכלה גבוהה

37. **אקלים לכל מורה.** מובילה: פרופ' יולי תמיר (המכללה האקדמית בית ברל, yulit@beitberl.ac.il)

הטמעת השתלמות בנושא משבר האקלים לפרחי הוראה בכל המכללות להכשרת מורים. זאת, על מנת ליצור קהילת מורים שיהיו מוכשרים ללמד באופן איכותי ומאוזן על משבר האקלים, תוך הקניית חוסן, יכולת הערכה ביקורתית ואפשרות לפעולה ממשית.

38. **אקלים לכל סטודנט**. מובילים: פרופ' רותי רונן (אוניברסיטת תל אביב, ironen@tauex.tau.ac.il), ד"ר עמיחי עמית (אוניברסיטת תל אביב וביה"ס מנדל למנהיגות חינוכית, amichaiamit@gmail.com)
יוזמה הקוראת לראשי המוסדות להשכלה גבוהה לסייע בהתמודדות של מדינת ישראל עם משבר האקלים באמצעים של חינוך והשכלה, במטרה להביא לצמצום פערי הידע ולקידום הבנת המשבר בקרב הציבור. זאת מתוך הבנה כי במערכת ההשכלה הגבוהה עוברים רוב הצעירים במדינה, ובה זמינים המשאבים ללימוד נושא מורכב שכזה. היוזמה קוראת ליצירה והנגשה של גוף ידע שיטתי אודות משבר האקלים, אשר יוצע לכל סטודנט וסטודנטית בכל מוסד להשכלה גבוהה.

39. **הטמעת נושא משבר האקלים בתוכנית הלימודים לאחות מוסמדת**. מובילה: מיכל יהודאי (משרד הבריאות, michaly43@gmail.com)
הטמעת נושא משבר האקלים בתוכנית הלימודים לאחים/יות מוסמכים/ות באמצעות תוכנית הכשרה ל"נאמני נושא-אקלים וקיימות" בכל מוסד הכשרה בסייעוד. נאמנים אלו יהוו את תשתית הידע בכל מוסד הכשרה בסייעוד, תוך הקצאת שעות הוראה עיונית ושעות הוראה מעשית/קלינית לטובת הנושא. תוכנית זו תוכל, באמצעות התאמות, לשמש בהכשרת מקצועות נוספים בתחום הבריאות.

40. **עדכון הסמכת תו 'קמפוס ירוק'**. מובילים: מיכל אלטשולר (התאחדות הסטודנטים הארצית, aklim@nuis.co.il), שיר הורוביץ (התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות הארצית, impact@nuis.co.il) וד"ר דן ברא"ז (אוניברסיטת בר אילן, dan.baras@biu.ac.il)
בנוסף לקידום מחקרים בנושאים סביבתיים, על מערכת ההשכלה הגבוהה לוודא כי היא מכשירה אזרחים ואזרחיות מעורבים אשר מחויבים לפעול ולתרום לחברה ולסביבה, מתוך חשיבה ארוכת טווח ולמען הדורות הבאים. עדכון הסמכת תו 'קמפוס ירוק' (של המשרד להגני"ס) תיעשה בהתאם לידע חדש שנצבר בתחום ובהתאם לצורך העולה מן השטח. עדכון הסמכת התו תאפשר הצבת רף גבוה אליו יוכלו לשאוף המוסדות האקדמיים במטרה להוביל בתחום ולהעניק כלים והשראה לכל הקהילה במוסד ואף לגופים אחרים במדינה. העדכון יכלול יישום עקרונות של אורח חיים מקיים בקמפוסים, לימודי סביבה, פיקוח על העשייה הסביבתית במוסדות, לרבות איפוס פליטות והסטת השקעות מתעשיות מזהמות ועוד.

41. **רשת מוסדות אקדמיה לאקלים**. מוביל: פרופ' קולין פרייס (אוניברסיטת תל אביב, colin@tauex.tau.ac.il)
היוזמה הינה התארגנות של קבוצה של נציגי אוניברסיטאות המייצגים בתי ספר ומרכזים לקיימות ואקלים, על מנת לקדם שיתוף פעולה ופעילות בתחום משבר האקלים. פגישות הרשת יעסקו בקידום יוזמות משותפות סביב ועידות אקלים עולמיות, שיתוף ידע ודיון על מצב המחקר בתחום בישראל. לקראת ועידת האקלים בשארם א-שייח', המוסדות קידמו יחד יוזמה של "יום אקלים" בקמפוסים השונים, בשיתוף פעולה עם התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות הארצית. היוזמה כללה מגוון אירועים לקהילות הקמפוסים ולקהל הרחב, במטרה להעלות מודעות למשבר האקלים ולהציג פעילות ומחקרים.

חינוך פורמלי

42. **עידוד מורים ומנהלות להשתתפות בהשתלמויות על שינוי אקלים**. מובילים: חגית גפן (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net), פרופ' איתי הלוי (מכון ויצמן, itay.halevy@weizmann.ac.il)
כיום ישנן השתלמויות בנושא שינוי אקלים המוצעות מטעם משרד החינוך למורים ומנהלות, אולם ההשתתפות בהשתלמויות אלה אינה גבוהה. על מנת לסייע בבניית מסה קריטית של אנשי חינוך המוכשרים בנושא, יוזמה זו מגבשת תמריצים להעלאת המוטיבציה וההשתתפות שלהם בהשתלמויות בנושא זה.

43. **בתי ספר מובילים - חינוך אקו-הומניסטי אקלימי**. מובילים: חגית גפן, ד"ר יעל ברק גטניו (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net, Yael@reshet-yeruka.net), פרופ' נמרוד אלוני (מכללת סמינר הקיבוצים, melach.skb@smkb.ac.il)

במסגרת היוזמה יפותחו בתי ספר מובילים שיטפחו בקרב תלמידיהם את הרגישויות, התובנות והיכולות שיאפשרו להם לבנות חברה שבה מובטחת הקיימות החברתית-הסביבתית ואיכות חיים נאותה לכל. בתי הספר ישקפו בהתנהלותם תרבות חינוכית-הוליסטית תואמת, הבאה לידי ביטוי בפיתוח המרחבים, אורחות חיים מקיימים, שיתופיות קהילתית ועוד.

44. **פרויקט תבל-בחינת תפקיד מערכת החינוך הישראלית בעידן של שינוי אקלים.** מובילים: שחר כהנוביץ' (מרכז השל לקיימות, shachark@heschel.org.il), חגית גפן (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net) בשיתוף עם משרד החינוך.

במציאות האקלימית עלינו לשאול "מה תפקיד מערכת החינוך בעידן שינוי האקלים?". יוזמה זו מניעה תהליך מערכת, מבזר חשיבה ופיתוח, המחבר שטח ומטה ומקדם יישום חינוכי מגוון מחד ופיתוח יישומי מדיניות חינוכית מאידך. היוזמה כוללת תוכנית בכירים/ות ופלטפורמת מעבדה ליישומים חינוכיים, וכל זאת, על מנת לייצר מעורבות, לסייע בהקניית ידע, השראה, טיפוח מוטיבציה וקידום מסוגלות לקידום סדר יום שאפתני של חינוך בעידן שינוי האקלים.

45. **רב קו לכל ילד/ה.** מובילה: תמר קינן (תחבורה היום ומחר, Beyarok@gmail.com) יוזמה זו שואפת להביא את כל ילדי ישראל להתנסות בתחבורה הציבורית העירונית ולייצר הנעה לפעולה לשימוש בפועל בתחבורה הציבורית. זאת, באמצעות הנפקת רב קו דרך בתי הספר והטמעת מערך פעילויות בנושא שיועבר לילדים בתוך ביה"ס.

חינוך בלתי פורמלי

46. **שגרירים לשינוי.** מובילה: מאיה יעקבס (המרכז לשיקום האקלים, mayajacobs@gmail.com) במסגרת היוזמה שתפעל בישראל ובקהילות יהודיות בעולם, ייבחרו ילדים ונוער מבתי ספר מכל הארץ, מתנועות נוער וארגוני נוער, לשם יצירת קבוצת מנהיגות בנושא אקלים מכל המגזרים בשיתוף עם משפיעי רשת, בדומה למודל שגרירים צעירים של משרד החוץ. השגרירים יקיימו פעילויות שונות כגון מסעות הסברה בארץ ובעולם, מחנות קיץ בנושא, קידום רעיונות טכנולוגיים ומדענים צעירים.

47. **קידום הכשרות אקלימיות-אקולוגיות רב מימדיות לציבורים מגוונים בדגש על מערכות ציבוריות.** מובילים: נטע גרנות (תכנית שגרירי רוטשילד, gnetta@gmail.com) וליעד נים (עשור קריטי לטיפול במשבר האקלים, liadefatt2@gmail.com)

מטרת היוזמה היא הנגשת ידע על המשבר האקלימי-אקולוגי לציבורים שאינם מכירים את הנושא לעומק, בדגש על מערכות ציבוריות. בכך, ההכשרות מבקשות להשתתף במאמץ של הרחבת המעגלים של אנשים המודעים למשבר ומעורבים בהתמודדות איתו אזרחית ומקצועית, זאת על מנת להוביל לשינוי מדיניות מבוסס ידע. היוזמה מבקשת לאגד ולתמוך במגוון רחב של הכשרות, בנושאים הקשורים למשבר האקלימי-אקולוגי. ההכשרות תועברנה על ידי ארגונים שונים המתמחים בתחומי ידע שונים. תוכן ההכשרות יתמקד בין השאר בהשלכות הרחוביות והרב מימדיות של המשבר. סיוע בבניית הבנה מקצועית של אנשים העובדים במערכות ציבוריות, תהיה בעלת משקל לחולל את שינוי המדיניות הנדרשים בישראל בכדי לטפל במשבר האקלים בחלוף הזמן המוגבל העומד לרשותנו.

קהילות

48. **הטמעת שיח תורני-סביבתי בציבור הדתי והחרדי.** מובילים: עינט קרמר (טבע עברי, השומר החדש, einat.kramer@gmail.com), הרב בניהו טבילה (משרד החינוך, benayahut@gmail.com) פיתוח שיח סביבתי-הגותי-הלכתי והטמעתו בפרקטיקות של התנהלות המוסדות הדתיים, כבסיס לשינוי התנהגות נרחב של הציבור הדתי והחרדי ורתימתו לשותפות בעשייה למזעור משבר האקלים וההתמודדות עם תוצאותיו.

49. **הקמת אספת אזרחים לאומית להתמודדות עם משבר האקלים בישראל.** מוביל: דויד דוניץ (יוזמת אספת אזרחים לישראל, מרכז השל לקיימות, davidd@heschel.org.il)

חיבור ציבורים רחבים לשינוי מדיניות ולהיערכות למשבר האקלים מתוך שיתופם בפתרונות וביזמות הוא צו השעה בישראל. הקמת אספת אזרחים ארצית לטיפול בסוגיות משבר האקלים הוא כלי רב עוצמה שבד בבד מציע מענה לצורך ביצירת חדשנות ורענון הדמוקרטיה ובהתמודדות אקלימית כאחד. טמון כאן פוטנציאל לחבר קבוצות רבות באוכלוסייה סביב האינטרס המשותף שלהן בהנעת מדיניות שאפתנית והוגנת בעניין האקלים.

צמצום צריכה וטיפול בפסולת

ישראל מייצרת בשנה כמות פסולת שהינה גדולה במידה ניכרת מכמות הפסולת המיוצרת בשנה בשאר העולם ביחס לגודל האוכלוסייה. יתרה מכך, בכל הקשור לטיפול בפסולת שהיא מייצרת, ישראל נמצאת במשבר אקוטי. עפ"י דו"ח מבקר המדינה (2022), בין הבעיות העיקריות נכללות: שיעור הטמנה העומד על 83% -- שיעור גבוה מאד בהשוואה לשיעור ההטמנה במדינות אירופה ובארה"ב; פעילות לא מוסדרת של קבלני פינוי פסולת, המאופיינת בבעיות מבניות והיעדר פיקוח; והיעדר יתרות קרקע זמינות להטמנת פסולת. כשלי הטיפול בפסולת מביאים להשלכות שליליות סביבתיות מקומיות, אזוריות וגלובליות, שאחת החמורות בהן היא פליטת מתאן -- גז חממה עוצמתי ביותר, שבישראל מקורו העיקרי בפסולת אורגנית שהוטמנה.

אשכול הפחתת צריכה ופסולת בפורום האקלים התמקד במספר יוזמות המשקפות את גישת הכלכלה המעגלית, שביסודה לקיחת פסולת והפיכתה למשאב תוך צמצום צריכת חומרי גלם, כמו גם כאלה העוסקות באופן ישיר בפעולות רוחביות להסדרת תחום הטיפול בפסולת. היוזמות מתמקדות בסוגי פסולת מרכזיים שלטיפול הלקוי בהם השפעות קשות, ובהם פסולת אורגנית, פסולת בניין ופסולת טקסטיל. היוזמות נבחרו לפי רמת הבשלות וההשפעה שייצרו על השדה.

50. טיפול מקומי בפסולת אורגנית מוסדית. מובילה: פרופ' אופירה אילון (מוסד שמואל נאמן בטכניון, אוניברסיטת חיפה, ofira@sni.technion.ac.il)

טיפול מקומי וממוקד בפסולת האורגנית של מוסדות ציבוריים ועסקים באמצעות התקנת חובת הפרדת פסולת אורגנית במקור והעברתה למתקן טיפול ייעודי ברדיוס ריאלי (לאחר שהוכחה התכנות כלכלית). מוצע להתחיל בהחלת היוזמה בתחומי מוסדות הזוכים לתמיכה ממשלתית (בתי כלא, בסיסים צבאיים, פנימיות חינוך). צעדים משלימים מומלצים - מתן תמיכה כספית לעסקים ולמוסדות שיטמיעו הפרדה במקור ו/או טיפול בפסולת אורגנית, באמצעות קרן שמירת הניקיון, חקיקה המטילה איסור גורף על הטמנת פסולת אורגנית והאצת חקיקה מקומית של חוק פסולת עודפת.

51. אסדרת שוק הובלת הפסולת בישראל. מובילים: יניב בלייכר (אזרחים למען אוויר נקי, yanivble@gmail.com), עו"ד ג'מילה הרדל ואכיס (אזרחים למען הסביבה, jamelahardal@gmail.com)

מיליוני טונות של פסולת מושלכים בשטחים הפתוחים בכל שנה. מטרת היוזמה היא להסדיר את שוק הובלת הפסולת בישראל כדי להפחית למינימום את התופעה. היוזמה כוללת מספר צעדים, ובהם הקמת מאגר קבלני פסולת מורשים, פסילת רישיון בגין עבירות פסולת, אסדרת אופן התשלום לקבלנים ושימוש בטכנולוגיה לצורך ניטור פעילותם ובאמצעות כך גם ייעול של האכיפה. יישומה של היוזמה יוביל למהפכה בשוק הובלת הפסולת וייצר תועלות סביבתיות, כלכליות וחברתיות ניכרות.

52. ניהול מיטבי של פסולת הבנייה בפרויקטים של התחדשות עירונית. מובילה: עדי מגר (יועצת חוקרת ומרצה, עוסקת בתכנון עירוני מקיים ויוזמות ירוקה, adi.mager@gmail.com)

בתהליכי התחדשות עירונית נהרסים מבנים קיימים ומפנים מקומם למבנים חדשים. בעת ההריסה נוצרת פסולת בנייה בכמות גדולה, שחלקה ניתנת למיחזור לטובת מוצרי בנייה ותשתיות. מכיוון שבעשורים הקרובים צפויים להתמש יותר ויותר פרויקטים של התחדשות עירונית ומכיוון שלהיקפי הפסולת הנוצרת יש השלכות סביבתיות וכלכליות מהותיות, נדרשת היערכות לאומית לקידום מיחזור הפסולת. יוזמה זו תקדם הטמנתו של הנוהל המעודכן לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת הבנייה, בעיקר בפרויקטי התחדשות עירונית, תוך קידום כלכלה מעגלית בענף.

53. קידום רגולציה תומכת לפיתוח כלכלה מעגלית בטקסטיל. מובילה: ד"ר אביגיל דולב (מכללת שנקר, avigaildolev@shenkar.ac.il)

כמויות טקסטיל עצומות עוברות להטמנה ומייצרות נזק סביבתי אדיר. במסגרת היוזמה יפותחו כלים רגולטוריים שיתמכו במחזורם של פריטי טקסטיל ויאפשרו קידום כלכלה מעגלית בתחום זה.

54. בית מתלבשות לאופנה בת קיימא. מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה, מתלבשות, meitalpeleg@gmail.com)

תעשיית הטקסטיל היא מהתעשיות המזהמות ביותר, וגם מהתעשיות המנצלות ביותר. אלו מתאפשרים, בין היתר, בעקבות שרשראות אספקה ארוכות במיוחד, יצור בגדים במיקור חוץ ודגם המסחר של אופנה מהירה המתבסס על תודעת צרכנות בזוגית ותחלופת טרנדים מהירה. אל מול אלו עומדת האלטרנטיבה של אופנה איטית ובת קיימא הכוללת בתוכה בגדי יד שניה, מעצבים עצמאיים, בגדים ממוחזשים, החלפות בגדים, תיקון והארכת חיי הבגדים, אקו-קולקציות כלומר בגדים המיוצרים מחומרים ובתהליכים ידידותיים יותר לסביבה, סחר הוגן, יצור כמויות קטנות של בגדים איכותיים ועוד פתרונות. יוזמה זו שואפת להקים בית לאופנה בת קיימא שירכז את כלל המידע ואפשרויות הרכישה בתחום, בדמות בגדים אותם ניתן לרכוש, לצד קורסים אשר יעניקו ידע תיאורטי ומעשי, תוך הישענות על דוגמאות מהעולם.

שת"פ אזורי

ישראל ממוקמת במזרח התיכון, אזור הנחשב ל-hotspot – שבו השפעות משבר האקלים הצפויות ואלו שכבר מורגשות נחשבות לחמורות במיוחד, בדגש על התחממות, מחסור במים והתפשטות המדבור. מצב זה מביא עימו איזמים על ישראל, כגון פליטי אקלים ומלחמות על משאבים, אולם גם הזדמנויות, הטמונות בהיווצרותם של אפיקים חדשים לשיתוף פעולה עם מדינות האזור לשם מיתון השפעותיו של המשבר והיערכות לאתגרים שהוא מביא עימו. מצב זה מהווה שינוי בגישה הקלאסית התופשת את ישראל כאי מנותק מסיביבתו הגיאוגרפית והגיאופוליטית, ומכוון לפתרון האתגרים באופן חדש הכולל הסתכלות אזורית שבה ישראל מהווה שותפה.

במסגרת פעילות אשכול שיתוף פעולה אזורי וביטחון בפרום האקלים זוהו מספר הזדמנויות ליצירת מהלכים אזוריים שיביאו לתועלת אקלימית וסביבתית, בדגש על תחומי אנרגיה, מים ושימור טבע, כמו גם מהלכים תשתיתיים ליצירת שיח וקידום רוחבי של טיפול אזורי באתגרי משבר האקלים.

55. **שימור שוניות מפרץ אילת – שת"פ בין ישראל, ירדן, מצרים וערב הסעודית.** מובילים: פרופ' מעוז פיין (המכון הבינאוניברסיטאי למדעי הים, האוניברסיטה העברית, Maoz.Fine@mail.huji.ac.il), אחינועם ניני (noa@2ndwing.co.il).

שוניות האלמוגים, סביבת החיים העשירה על פני כדור הארץ ומקור החיים לכמאה מיליוני בני אדם, נמצאות בסכנת הכחדה, בעיקר בשל התחממות מי הים ותופעת ההלבנה הנגרמת מכך. אלמוגי מפרץ אילת מראים עמידות להתחממות המים ולכן שוניות מפרץ אילת צפויות להיות השוניות האחרונות שישרדו בראי שינויי האקלים. יוזמה זו מגבשת תוכנית לשת"פ אזורי לשימור מפרץ אילת במטרה להגן על השוניות מאיומים מקומיים ולשמר אותן למען הדורות הבאים.

56. **שת"פ בתחום האנרגיה המתחדשת במשולש הגבולות ישראל, ירדן ומצרים.** מוביל: נועם ויינר (עמותת שומרי הבית, noam.winer@gmail.com).

שת"פ אזורי במסגרתו יוקמו שדות גדולים להפקת חשמל מבוסס שמש ורוח בסיני, ירדן, סעודיה ובאזור אילת כ- 200 קמ"ר אגרו-וולטאי, שיחברו לקו מתח גבוה מאילת לאירופה. פרויקט זה עשוי לספק בשלב הראשון עד 50% מצריכת החשמל של ישראל, ירדן, עזה, סיני וצפון סעודיה. בשלב השני- עד 30% מצריכת החשמל במזרח ומרכז אירופה. כמו"כ ישמש לאספקת אנרגיה להתפלת מים במזה"ת. שת"פ מאפשר גם פתרון אלטרנטיבי זמני להספקה הדרגתית של 10% מהחשמל של אירופה לשנים 2023-2022 בעזרת אנרגיה זמינה ממדינות הים התיכון עד שתסתיים בניית התשתית לטווח ארוך.

57. **עידוד מיזמי אנרגיה מתחדשת בשטחי C.** מוביל: גדעון ברומברג (אקופיס, gidon@ecopeaceme.org)

הקמת שדות סולאריים בגדה המערבית (אזור C) בבעלות וניהול פלסטיני והעברת החשמל דרך הרשת הישראלית וממנה לתוך רצועת עזה, לשימוש מתקני התפלה וטיפול בשפכים. יוזמה זו תסייע לרווחתם של תושבי רצועת עזה וכן תקדם שת"פ אקלימי ישראלי-פלסטיני וגיבוש מנגנוני עבודה משותפת לצורך פרויקטים אקלימיים נוספים.

58. **דיאלוגים אזוריים לא-רשמיים בנושאי אקלים וסביבה.** מובילים: ד"ר נמרוד גורן (מכון מיתוים, Ngoren@mitvim.org.il), ד"ר מיה נגב, ד"ר אופיר וינטר. היוזמה כוללת תהליך מיפוי עם שורת גורמי ממשל ישראלים, בנושא שת"פ אזורי קיים בנושאי אקלים וסביבה, הזדמנויות

וחסמים, וצרכים לייעול העבודה הממשלתית. לאחר מכן, תתקיימנה סדרת שיחות מצומצמות וסגורות עם בני שיח רלוונטיים ממדינות במזרח התיכון ובים התיכון (שגרירים לשעבר ומומחים) כדי לזהות תחומי תיעודף בנושאי אקלים וסביבה, הזדמנויות למיזמים עם ישראל, ועמדות ביחס להקמת מסגרת אזורת ברוח חזון הנשיא. המידע וההמלצות יוצגו למליאת הפורום ולגורמי ממשל, להם יוצע ייעוץ וסיוע בתהליך היישום.

בריאות ואוכלוסיות פגיעות

על אף ששינויי האקלים משפיעים על כלל האוכלוסייה, ישנן קבוצות אוכלוסייה שנפגעות וייפגעו מהם יותר. אוכלוסיות פגיעות, ובהן אנשים משכבות סוציואקונומיות נמוכות, מהגרים ונשים, צפויות לשלם מחיר גבוה יותר כתוצאה מנזקי המשבר, על אף שהתרומה שלהן להיווצרותו היא נמוכה יותר. בנוסף, ארגון הבריאות העולמי הכיר במשבר האקלים כגורם סיכון מרכזי לבריאות הציבור, אולם הידע והפעולות הנגזרים מהכרזה זו נמצאים בישראל בחיתוליהם.

אשכול בריאות ואוכלוסיות פגיעות בפורום האקלים עסק בהשלכות המשבר מנקודת מבט חברתית ובריאותית. במסגרת פעילות האשכול זוהו אוכלוסיות פגיעות ומופו האתגרים המרכזיים העומדים לפתחנו בהקשרים אלה, וגובשו יוזמות מגוונות המכוונות ליצירת ידע, פיתוח מדיניות היערכות ויצירתם של מענים ברמת השטח. היוזמות כוללות גם קידום פעולות רוחניות שמטרתן הטמעת פרספקטיבה חברתית והעצמת אוכלוסיות מוחלשות במדיניות הנוגעת למשבר האקלים, וכן קידום התנהלות מקיימת במוסדות בריאות.

59. אימוץ פרספקטיבה מגדרית בניהול אוכלוסייה במצבי חירום אקלימי. מובילה: ד"ר קרני קריגל (אוניברסיטת בר אילן, ביה"ס המרכזי להכשרת תחומי רווחה, משרד הרווחה, karnikrigel@gmail.com)

יוזמה זו מצטרף למהלכים הבינלאומיים שישראל שותפה אליהם, לקידום שוויון מגדרי ולבניית חוסן חברתי בהיערכות למשבר האקלים, במטרה להביא להגדלת ביטחון של נשים במצבי חירום אקלימי ולצמצום הנזקים הבריאותיים (בגוף ובנפש). זאת באמצעות מהלך רחב להטמעת חשיבה מודעת מגדר הן בתוכניות והן בתקצובן ופיתוח מענים לצמצום פערים מגדריים, לרבות פיתוח הכשרות לצוותי ניהול אוכלוסייה בחירום, ניתוח תקצוב מגדרי והפניית משאבים לחיזוק מענים מגדריים נדרשים (כמו יצירת מרחב בטוח מגדרי בעת חירום לאור הנתונים על עליה באלימות מגדרית).

60. הפחתת פליטות גזי חממה במערכת הבריאות. מובילים: פרופ' נדב דוידוביץ' (אוניברסיטת בן גוריון, nadavd@bgu.ac.il), ד"ר מיה נגב (אוניברסיטת חיפה, mnegev@univ.haifa.ac.il) קידום הצבת יעדים להפחתת פליטות גזי החממה במערכת הבריאות בישראל, לרבות ביטוי בתקציבים, כח אדם ותוכניות עבודה, בתכלול משרד הבריאות. היוזמה תהיה סינרגטית עם העקרונות של "בית חולים מקדם בריאות וקיימות", יוזמה הקיימת במקומות שונים בעולם.

61. מערך נתונים ומחקר לאומי לבריאות ואקלים. מוביל: פרופ' נדב דוידוביץ' (אוניברסיטת בן גוריון, nadavd@bgu.ac.il) בשותפות עם משרד הבריאות

בישראל כיום ישנם חוקרים, חוקרות וגופי מחקר שונים אשר עוסקים בקשר בין בריאות ואקלים, בהשפעות שינויי האקלים על בריאות האדם ועל מערכת הבריאות ועוד. יוזמה זו שואפת להקים בישראל גוף אחוד אשר תפקידו לתכלל את הפעילות של החוקרים וגופי המחקר הפועלים בתחום. מדובר בגוף שלא קיים כיום בישראל, בניגוד למקומות אחרים בעולם. פעילות תכלול כזו תאפשר את הגדלת בסיס הידע שיש לישראל בדבר השפעות שינויי האקלים על בריאות הציבור, ופיתוחו לכדי צעדי היערכות מיטביים לשינויי האקלים, יחד עם דיוק התחזיות להשפעות עתידיות של שינויי האקלים על בריאות הציבור. מערך המחקר יאפשר ביסוס, הרחבה ואינטגרציה בין מאגרי המידע הקיימים בישראל – של משרד הבריאות, קופות החולים, השירות המטאורולוגי, המשרד להגנת הסביבה ועוד והפקת ידע החיוני להיערכות לאומית. כמו כן, מערך המחקר יתכלל ויקדם מחקרים העוסקים בהיערכות ואומדנים כלכליים להשפעת שינויי האקלים על בריאות הציבור.

62. רשת מפלטי חום. מובילה: בקי כהן קשת (רבנים לזכויות אדם, Keshetbecky@gmail.com)

יוזמה זו שואפת להקים בכל רשות מקומית רשת מפלטי/מקלטי חום, נגישים לציבורים שונים, הנותנת מענה לתושבי השכונה במרחק של הליכה מהבית בשגרה של חום כבד וכן בעיתות חירום. רשת זו תכלול מבנים ומרחבים ציבוריים פתוחים ומונגשים לציבור הרחב, המבטיחים נוחות אקלימית בקיץ ובחורף, כאמצעי להתמודד עם שינויי האקלים ובפרט עבור תושבים בשכונות במצב סוציו-אקונומי נמוך שהן 'אזורים חמים' (hotspots) מבחינת פגיעות לחום. מפלטי החום יצרו מרחבים נוחים לציבור הכולל ומותאמים לקהילה.

63. **תסקיר השפעת מדיניות התמודדות עם משבר האקלים על אוכלוסיות מוחלשות.** מובילה: בקי כהן קשת (רבנים לזכויות אדם, Keshetbecky@gmail.com)

יוזמה זו שואפת לקדם חקיקת חוק המחייב בדיקה של השלכות משבר האקלים ושל תוכניות ממשלתיות להתמודדות עם המשבר על אוכלוסיות מוחלשות, בכל דבר חקיקה ובכל מדיניות שהממשלה מקדמת.

64. **סל איקלום לתמיכה בהתייעלות אנרגטית לקהילות החיות בעוני אנרגטי.** מובילה: מאירה הנסון (מרכז השל לקיימות, meira@heschel.org.il)

היוזמה נועדה להבטיח, שלמרות שינויי האקלים הצפויים במדינת ישראל בעשורים הקרובים, גם אוכלוסיות החיות בעוני יזכו לגור בבתים ובדירות שמספקים נוחות תרמית בכל עונות השנה ובפרט באירועי קיצון אקלימיים. זאת בעזרת הנגשה של 'סל אקלום', הכולל תמיכה ממשלתית ברכישה והתקנה של טכנולוגיות 'רכות' להתייעלות אנרגטית (כגון איטום ובידוד לחלונות ופתחים, הצללה חיזונית, התקנת מאווררי תקרה, מכשירי חשמל יעילים אנרגטית, שעוני שבת לדודים וכדומה), בצד ייעוץ לייעול צריכת החשמל בבית וליווי בהנגשת המידע וביצוע התיקונים. 'סל האקלום' יכלול המלצות לפעולות שניתן לבצע בכל משק בית, אך יותאם לצרכים, ולאתגרים, שעומדים בפני אוכלוסיות החיות בעוני. ניתן לשלב זאת עם חקיקה ותמריצים לבעלי בית להתאמת הדירות.

65. **שיתוף, הגנה והכלה של חסרי המעמד בהתמודדות עם משבר האקלים.** מובילות: ד"ר זואי גוטצייט (רופאים לזכויות אדם, zoe@phr.org.il), סיגל רוזן (המוקד לפליטים ומהגרים, gal@hotline.org.il)

אורלי לוינזון-סלע, והדר אביאל (עמותת א.ס.ף, Orly@assaf.org.il, Hadar@assaf.org.il) על מנת לכלול התייחסות לצרכים של חסרי המעמד בגיבוש והתווית המענים להתמודדות מיטבית עם אירועי האקלים בשגרה ובחירום נדרשות למידה, הערכות, והכנה של תשתיות שיתאימו גם לאורחות חייהם. לשם כך מציעה היוזמה מספר צעדים, לרבות: הכללה ושיתוף נציגויות של חסרי וחסרות המעמד ושל ארגוני הסיוע במוקדי ובצוותי החשיבה וההיערכות להתמודדות עם אירועים אלו; קידום הנגשה שוויונית של שירותי בריאות ורווחה לחסרי וחסרות המעמד; עריכת מיפוי אוכלוסיות חסרי מעמד ברשויות המקומיות; הכללת סוגיות הקשורות בחסרי וחסרות המעמד בתוכנית המאיץ ברשויות המקומיות; הקמת ועדת משנה לוועדה המייעצת (מכח חוק האקלים) בנושא חסרי מעמד ומשבר האקלים; והכללת מידע רלוונטי בצווי היערכות של פיקוד העורף בעתות חירום.

66. **העיר האזורית.** מובילה: בתיה רודד (קבוצת מרחב אזורי הוגן, Roded@netvision.net.il)

יוזמה זו שואפת לקדם תכנון מרחבי הוגן המבוסס על מבנה מנהלי-מוניציפלי היוצא מתוך המרחב העירוני ומשלב ומטמיע בתוכו את המרחב הכפרי, ומאפשר תפקוד מרחבי משותף לטובת כלל תושבי האזור היום ובעתיד, באמצעות שלטון דו-רובדי. היוזמה מציעה להביא לאיגוד של מספר ערים אזוריות במסגרת אזורית, בדומה לאשכול שסמכויותיו יורחבו, והוא יוסמך לבנות ניהול משאבים משותף.

67. **תשאול בריאותי הכולל מידע על עוני אנרגטי.** מובילות: ענת אברמוב (רופאים לזכויות אדם, anat.a@phr.org.il), אמירה עראף (אגודת הגליל, amira@gal-soc.org)

יוזמה זו באה להוסיף לפרוטוקול התשאול בקופות החולים - של רופאי המשפחה/או אחים. ות: איסוף מידע על תנאים מגדירי בריאות, ובפרט על תנאי עוני אנרגטי בחיי המטופלים. הוספת שאלות חובה לתשאול הרופא. יסייעו להבנה טובה יותר את המצב הרפואי ולזיהוי מתי דרושה התערבות נוספת. איסוף מידע מהימן בנושא של תנאים מגדירי בריאות ועוני אנרגטי ישפר את הטיפול על ידי מערכת הבריאות והרווחה והממשק ביניהן, בנושא משבר האקלים, בהתמקדות באוכלוסיות הפגיעות ביותר והתוספת הזו לתשאול תרחיב את בסיס הנתונים שיוכל לתוכניות התערבות.

68. **חלוקה צודקת של הכנסות אנרגיה מתחדשת.** מובילה: רויטל ברלינשטיין (האגודה לצדק חלוקתי, Iadj@iadj.org.il)

היוזמה מציעה לייצר מנגנונים של חלוקה צודקת של פרויקטים מניבי הכנסות, כולל מאנגריות מתחדשות. לשם כך תוקם ועדה ציבורית עם נציגי ציבור אשר תבחן ותמליץ לממשלה על מדיניות חדשה לגבי החלוקה ואופן השימוש בקרקע. עוד מוצע לשווק קרקעות לפרויקטים באנגריה מתחדשת על ידי מכרזים תוך חלוקת הפרויקטים הללו למגוון מגזרים ואזורים גיאוגרפיים באמצעות תחרות הוגנת בין המגזרים ללא מתן הטבות עודפות, זאת על מנת להבטיח את זכות השוויון, התחרות ההוגנת וזכויות הציבור בכללותו בקרקעות החקלאיות.

69. **אנגריה מתחדשת - עוצמה לאוכלוסיות מוחלשות.** מוביל: מיכה פרייס (מיזם סעיד אלחרומי, michaaprice@gmail.com)

כדי להגדיל את ההשתתפות של אוכלוסיות מוחלשות בייצור אנרגיה מתחדשת, על המדינה לתכנן פרויקטים סולאריים במקומות מתאימים, להוציא מכרזים אודותיהם ולהבטיח תחרות הוגנת עבורם, תוך שקילת שיקולים של צדק חלוקתי והעצמת מגזרים מוחלשים. על מנת להעלות את השתתפות האוכלוסיות המוחלשות בייצור אנרגיה מתחדשת, מוצעים הצעדים הבאים: העדפה מתקנת במכרזים/גמישות בתנאי הסף לשימוש קרקעי לאנגריה סולארית (בין היתר בדו-שימוש): הקצאת שטחים לעיירות פיתוח בנגב כשטחים שבהם יוכלו לעשות חקלאות קרקע ולהקים פרויקטים סולאריים מניבים; רפרנט ממשלתי בכל אחת מהרשויות הנוגעות בעניין שיסייע במתן מענה לרשויות בפריפריה ובאשכולות הנמוכים ולתושביהן; פיתוח הסברה מותאמת לקהלי יעד שונים, כולל בשפה הערבית, בדבר התועלות שבהתייעלות אנרגטית ובהקמת מערכות סולאריות; יצירת תועלות נוספות להתקנת מערכת סולארית, כגון ביטחון אנרגטי.

70. **תקנות בטיחות בעבודה - איסור עבודה בתנאי אקלים קיצוני.** מובילה: דיאנה בארון (קו לעובד, diana@kavlaoved.org.il)

סביבת העבודה של עובדי שטח (דוגמת עובדי חקלאות ועובדי בניין) מעמידה אותם בסיכון ייחודי הכולל חשיפה מוגברת לגורמים כמו קרינת שמש, עומס חום, קור, רוחות וגשם, ומובילה לכך שעובדים אלו מושפעים במיוחד מתנאי מזג האוויר ומשבר האקלים, עד כדי סכנת חיים. מרבית העובדים הללו הם עובדים מוחלשים. יוזמה זו שואפת לקדם תקנות ייעודיות שיסדירו את העבודה בתנאי אקלים קיצוני לשם שמירה על העובדים וזכויותיהם.